

Nota reserves en voorzieningen

Gemeente Eemsmond

2017-2020

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	5
1.1.	Aanleiding	5
1.2.	Doelstellingen	5
1.3.	Inwerkingtreding	5
1.4.	Leeswijzer	5
2.	<i>Wettelijk kader en begrippen</i>	7
2.1.	Algemeen	7
2.2.	Reserves	7
2.3.	Voorzieningen	7
2.4.	Verschillen reserves en voorzieningen	8
2.5.	Overlap bestemmingsreserves en onderhoudsvoorzieningen	8
3.	<i>Functies van reserves en voorzieningen</i>	10
3.1.	Bufferfunctie	10
3.2.	Bestedingsfunctie	10
3.3.	Financieringsfunctie	10
3.4.	Egalisatiefunctie	10
3.5.	Dekkingsfunctie	11
4.	<i>Regels en richtlijnen reserves en voorzieningen</i>	12
4.1.	Reserves	12
4.1.1.	Instellingscriteria	12
4.1.2.	Mutaties reserves	12
4.1.3.	Rentetoerekening	13
4.1.4.	Wijziging en opheffing	13
4.1.5.	Evaluatie	13
4.1.6.	Presentatie in de jaarrekening	13
4.2.	Voorzieningen	14
4.2.1.	Instellingscriteria	14
4.2.2.	Mutaties voorzieningen	14
4.2.3.	Rentetoerekening	15
4.2.4.	Wijziging en opheffing	15
4.2.5.	Evaluatie	15
4.2.6.	Presentatie in de jaarrekening	16

5.	<i>Overzicht reserves en voorzieningen</i>	17
5.1.	Reserves en voorzieningen	17
5.2.	Uitwerking algemene reserve, bestemmingsreserves en voorzieningen	20
6.	<i>Voorstellen</i>	21
<i>Bijlage</i>		25
	<i>Reserves</i>	25
	<i>Voorzieningen</i>	55

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In de financiële verordening van de gemeente Eemsmond is het volgende bepaald:

1. Bepalingen in het kader van reserves en voorzieningen zijn opgenomen in de nota reserves en voorzieningen gemeente Eemsmond.
2. De raad stelt tenminste één keer per vier jaar een nota reserves en voorzieningen vast. Deze nota behandelt onder meer:
 - a) de vorming en besteding van reserves;
 - b) de vorming en besteding van voorzieningen

Om uitvoering te geven aan de financiële verordening wordt de huidige nota reserves en voorzieningen met ingang van 1 januari 2017 geactualiseerd. Bij het Kaderplan 2017 is een aanzet gedaan voor de te hanteren kaders voor de nadere uitwerking van de nota Reserves en Voorzieningen.

1.2. Doelstellingen

De belangrijkste doelstellingen van het actualiseren van deze nota zijn:

- het vastleggen van beleid ten aanzien van hoe om te gaan met reserves en voorzieningen, waarbij de ontwikkelingen in de afgelopen vier jaar zijn meegenomen;
- het voldoen aan het gewijzigde Besluit begroting en verantwoording per 1 januari 2017;
- het inzichtelijk maken van de aanwezige reserves en voorzieningen per 1 januari 2017 en het geven van een duidelijke omschrijving van het doel van de reserves en voorzieningen en de verwachte omvang hiervan (inclusief de claims).

Als basis zijn de cijfers gebruikt zoals vermeld in de programmabegroting 2017. Dit betekent dat is uitgegaan van de stand per 31 december 2015, volgens de vastgestelde jaarrekening 2015, raadsbesluiten en bijbehorende begrotingswijzigingen tot en met de raadsvergadering van 14 juli 2016 en de ramingen in de begroting 2017.

1.3. Inwerkingtreding

Deze nota is door de gemeenteraad vastgesteld op 24 november 2016 en treedt in werking op 1 januari 2017. De gevolgen van deze nota zullen in de tweede begrotingswijziging in 2017 worden verwerkt.

Het college kan indien er een gegronde reden voor is in individuele gevallen afwijken van de nota reserves en voorzieningen. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met de mogelijkheden binnen het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) en overige relevante wetgeving.

1.4. Leeswijzer

Deze nota is als volgt opgebouwd. Allereerst worden in hoofdstuk 2 het wettelijk kader en de begrippen nader toegelicht. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de verschillende functies van de reserves en voorzieningen behandeld. In hoofdstuk 4 worden de regels en richtlijnen die betrekking hebben op de reserves en voorzieningen uiteengezet. Een overzicht van de stand van de reserves en voorzieningen op 31 december van de jaren 2015, 2016 en 2017 is opgenomen in hoofdstuk 5. Tenslotte worden in hoofdstuk 6 de voorstellen van de geactualiseerde nota

reserves en voorzieningen geformuleerd. In de bijlage bij deze nota staan de afzonderlijke reserves en voorzieningen in de gemeente Eemshond. Bovendien staat hier vermeld welke afspraken er zijn gemaakt met betrekking tot het doel, bestemming, voeding, plafond, rentetoevoeging e.d.

2. Wettelijk kader en begrippen

2.1. Algemeen

Het wettelijk kader voor de nota reserves en voorzieningen wordt gevormd door het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten), de stellige uitspraken en aanbevelingen van de commissie BBV, de wet Fido en de financiële verordening van de gemeente Eemmond.

2.2. Reserves

Reserves zijn de vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken (artikel 42, lid 1 BBV) en die vrij zijn te besteden.

In het besluit BBV worden bepalingen gegeven over reserves en voorzieningen.

In artikel 43 lid 1 van het BBV worden twee soorten reserves onderscheiden:

- a) algemene reserve;
- b) bestemmingsreserves.

Algemene reserve

De algemene reserve vormt het vrij besteedbare vermogen van de gemeente. De reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers. Tekorten en overschotten op de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van de algemene reserve.

Bestemmingsreserves

Volgens artikel 43, lid 2 BBV wordt onder een bestemmingsreserve verstaan een reserve waaraan door de gemeenteraad een bepaalde bestemming is gegeven. Een bestemmingsreserve is te besteden aan het doel waarvoor deze is ingesteld. De bestemming kan door de raad worden gewijzigd.

Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves dienen via de resultaatbestemming plaats te vinden.

2.3. Voorzieningen

De voorzieningen worden gerekend tot het vreemd vermogen en zijn niet vrij te besteden.

Voorzieningen worden gevormd voor voorzienbare verplichtingen tegenover derden waarvan het bestaan en de omvang nog onzeker zijn maar wel redelijkerwijs kunnen worden ingeschat.

Voorzieningen mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld.

In artikel 44 BBV is het volgende opgenomen:

- 1) Voorzieningen worden gevormd wegens:
 - a) verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten is (bijv. pensioenverplichtingen).
Het betreft hier vrij concreet inschatbare toekomstige kosten;
 - b) op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
 - c) kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand

begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

De onderhoudsvoorzieningen vallen hieronder.

Als expliciete voorwaarde voor het instellen van deze voorzieningen is dat er sprake moet zijn van een één op één onderbouwing vanuit het betreffende beheerplan;

- d) de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b;
- 2) Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen, bedoeld in artikel 49, onderdeel b.
 - 3) Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.

Toevoeging aan en vrijval van voorzieningen vinden plaats ten laste, respectievelijk ten gunste van de exploitatie (dus niet via resultaatbestemming, zoals bij de reserves). De onttrekkingen wegens aanwending voor het doel waarvoor de voorziening is ingesteld worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

2.4. Verschillen reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel wordt het onderscheid tussen de reserves en voorzieningen in het kort weergegeven.

	Reserve	Voorziening
Onderdeel van het	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
Wijziging bestemming	Mogelijk	Niet mogelijk
Aanwending vrij	Ja * (raadsbesluit vereist)	Nee, slechts voor het betreffende doel
Opbouw (dotatie)	Resultaatbestemming	Resultaatbepaling
Onttrekking	Resultaatbestemming	Buiten exploitatie om en wordt direct in mindering gebracht op de voorziening
Toevoeging rente	Geen rentetoerekening meer aan reserves (aanbeveling commissie BBV)	Niet toegestaan (uitzondering: bij contante waardeberekening tegen contante waarderekenrente).
Instrument van	Financieel beleid (raad)	Financieel beheer (college)
Financieel onderbouwd	Niet noodzakelijk (advies is om de bestemmingsreserve wel financieel te onderbouwen)	Ja
Verantwoordelijk voor instellen/opheffen	raad	College B&W
Verantwoordelijk voor de aanwending	raad	College B&W

* Bij dekkingsreserves (kapitaallasten) moet wel de vervangende dekking worden aangegeven.

2.5. Overlap bestemmingsreserves en onderhoudsvoorzieningen

Niet in alle gevallen is het direct even duidelijk of er sprake is van een bestemmingsreserve of een onderhoudsvoorziening.

Bij een onderhoudsvoorziening is sprake van een concrete betalingsverplichting en een gelijkmatige verdeling van de kosten. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Een onderhoudsvoorziening kenmerkt zich doordat er sprake is van een (terug)betalingsverplichting. Deze (terug)betalingsverplichting moet dan zo concreet mogelijk zijn, waarbij als voorwaarde is gesteld dat de onderbouwing ervan één op één terug te vinden is in het betreffende beheerplan.

Een bestemmingsreserve kenmerkt zich doordat er sprake is van keuzevrijheid van de raad, waarbij de raad op ieder gewenst moment de bestemming kan wijzigen.

3. Functies van reserves en voorzieningen

De functies van de reserves zijn:

1. bufferfunctie;
2. bestedingsfunctie;
3. financieringsfunctie;
4. egalisatiefunctie;
5. dekkingsfunctie

Een reserve wordt alleen ingesteld als hiermee in ieder geval één van bovenstaande functies wordt ingevuld.

De voorzieningen hebben in tegenstelling tot de reserves, formeel maar één functie, namelijk een bufferfunctie voor de dekking van al voorziene verplichtingen en risico's.

3.1. Bufferfunctie

Dit is de belangrijkste functie van de reserves. Vooral de algemene reserve dient als buffer voor het opvangen van eventuele onvoorziene uitgaven (incidenteel) waarmee in de planning geen rekening is gehouden en die noodzakelijkerwijs moeten plaatsvinden. Hierbij kan worden gedacht aan:

- financiële risico's waarvoor geen bestemmingsreserve of voorzieningen zijn gevormd, of waarvoor in de begroting geen financiële middelen zijn gereserveerd;
- het opvangen van eventuele jaarrekeningtekorten;
- het opvangen van eventuele begrotingstekorten.

In de nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2014 - 2017 wordt ingegaan de hoogte van de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten als gevolg van het voordoen van een risico's, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld de algemene reserve, de stille reserves en/of de onbenutte belastingcapaciteit.

3.2. Bestedingsfunctie

De bestemmingsreserves zijn gevormd voor bepaalde bestemmingen. Deze reserves hebben specifiek een bestedingsfunctie. Er wordt een bedrag gereserveerd voor uitgaven voor bepaalde doelen in de toekomst. De raad heeft aangegeven voor welke doelen deze bestemmingsreserves zijn ingesteld en kan deze doelen te alle tijde wijzigen.

3.3. Financieringsfunctie

Op grond van de Wet Financiering Decentrale Overheden, moeten alle investeringsuitgaven worden gefinancierd met langlopende middelen. Dit kan in de vorm van eigen vermogen (reserves) of vreemd vermogen (langlopende geldleningen en/of voorzieningen).

Voor meer informatie wordt verwezen naar het treasurystatuut dat door de raad is vastgesteld op 26 april 2010.

3.4. Egalisatiefunctie

Reserves kunnen worden gevormd om baten en lasten over de jaren heen gelijkmatig te verdelen. Extreme pieken en dalen in de exploitatiebegroting kunnen zo worden vermeden.

3.5. Dekkingsfunctie

De afschrijvingsreserves worden in de BBV-wetgeving niet afzonderlijk genoemd, maar zij maken onderdeel uit van de bestemmingsreserves. Een afschrijvingsreserve kan worden ingesteld voor de dekking van de afschrijvingslasten van een investering.

Via de vorming van afschrijvingsreserves kunnen de afschrijvingslasten, die in de exploitatie op de betreffende producten staan, worden afgedekt door jaarlijks een bedrag gelijk aan de afschrijvingslasten uit die afschrijvingsreserves te laten vrijvallen.

Met ingang van 1 januari 2017 (vernieuwing BBV) moeten investeringen met maatschappelijk nut (wegen, parken, openbare verlichting e.d.) verplicht worden geactiveerd. Dit betekent dat afschrijving moet plaatsvinden over de gebruiksduur en dat reserves niet meer direct in mindering op de investering mogen worden gebracht.

Voorheen werd geen gebruik gemaakt van de afschrijvingsreserves. Nu de investeringen met een maatschappelijk nut niet meer in één keer volledig ten laste van de exploitatie mogen worden gebracht, wordt voorgesteld om met ingang van de begroting 2017 gebruik te maken van de mogelijkheid tot het instellen van afschrijvingsreserves.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de nota activabeleid, die in werking treedt op 1 januari 2017 en door de raad wordt vastgesteld in december 2016.

4. Regels en richtlijnen reserves en voorzieningen

In dit hoofdstuk worden de beleids- en beheersmatige aspecten die betrekking hebben op reserves en voorzieningen geformuleerd. Hierbij gaat het om de instelling van reserves, richtlijnen met betrekking tot dotaties en onttrekkingen en overige aanverwante aandachtspunten.

4.1. Reserves

4.1.1. Instellingscriteria

Het algemene uitgangspunt is om de bestemmingsreserves te beperken, zowel qua aantal als qua omvang. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met de wettelijke voorschriften die gelden voor reserves. Dit uitgangspunt bevordert de inzichtelijkheid van de specifieke reserves. Door een periodieke evaluatie van de reserves, o.a. door middel van de actualisatie van de nota reserves en voorzieningen, wordt voorkomen dat reserves blijven bestaan waarvan het beoogde doel inmiddels niet meer aanwezig is.

Bij het instellen van reserves worden de volgende criteria gehanteerd:

Bestemmingsreserves worden ingesteld:

- voor concrete, door de raad vast te stellen doelen;
- vanaf een ondergrens van € 15.000;
- bij besluit van de raad, waarbij wordt aangegeven: het doel van de reserve, de gewenste of noodzakelijke minimale en/of maximale omvang, de grootte en wijze van stortingen en onttrekkingen;
- de minimale en/of maximale omvang van de reserve moet onderbouwd zijn;
- de grootte van de stortingen en onttrekkingen moet onderbouwd zijn.

Richting de herindeling: als het gaat om nieuwe (beleids-)plannen, ontwikkelingen en investeringen die een extra plus kunnen opleveren voor onze gemeente, dat wil zeggen de nut en noodzaak zijn helder, de kernwaarden worden gediend én de investering is maatschappelijk verantwoord, dan kunnen op basis van een gedegen afweging hiervoor de reserves worden aangewend.

4.1.2. Mutaties reserves

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden vooraf door de gemeenteraad goedgekeurd. De goedkeuring moet blijken uit de begroting, tussentijdse rapportages, de jaarrekening of de nota reserves en voorzieningen. De mutaties mogen niet hoger zijn dan het in de actuele begroting aangegeven bedrag.

Bij een aantal reserves is aangegeven dat het overschot/tekort op het jaarbudget wordt toegevoegd/onttrokken aan de betreffende reserve. Aangezien de nota reserves en voorzieningen is vastgesteld door de raad, is deze toevoeging/onttrekking toegestaan zonder dat deze mutatie, of de aanpassing van deze mutatie is begroot.

De onttrekkingen op de reserves mogen niet leiden tot een negatieve reserve. Een negatieve bestemmingsreserve past niet bij de aard en de betekenis van een reserve. Door het aanhouden van een negatieve bestemmingsreserve zal de algemene reserve een onjuist beeld geven. Het saldo van de algemene reserve zal hierdoor hoger lijken dan het daadwerkelijk blijkt te zijn. Het BBV staat daarom geen negatieve reserves toe.

Alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves moeten plaatsvinden via resultaatbestemming. Resultaatbestemming is het geven van een bestemming aan het bepaalde resultaat door middel van winstverdeling of dekking van het verlies. De resultaatbestemming heeft in tegenstelling tot de resultaatbepaling betrekking op het vermogen op de balans.

4.1.3. Rentetoerekening

In de notitie Rente 2017 van de Commissie BBV wordt weergegeven hoe om moet worden gegaan met de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. Eén van de aanbevelingen is om geen rentevergoeding (of een vergoeding voor inflatie) meer toe te rekenen aan het eigen vermogen (zijnde de reserves).

Aanbeveling:

Alhoewel in het BBV de mogelijkheid vooralsnog blijft bestaan om een rentevergoeding (of een vergoeding voor de inflatie) over het eigen vermogen te berekenen en deze door te belasten aan de taakvelden adviseert de Commissie BBV vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie deze systematiek niet (meer) toe te passen.

Conform de aanbeveling van de commissie BBV wordt per 1 januari 2017 aan reserves geen rente meer toegevoegd. Hierdoor vallen de rentelasten lager uit, maar worden de reserves niet meer opgehoogd met de gebruikelijke rentetoevoeging.

4.1.4. Wijziging en opheffing

Wijziging van het doel, de bestemming, of andere factoren van een reserve (minimum, maximum, duur e.d.) vindt bij raadsbesluit plaats.

Wanneer het doel op basis waarvan een reserve is gevormd niet meer van toepassing is, of de vastgestelde einddatum is verstreken, wordt de reserve opgeheven. De raad is het enige orgaan dat bevoegd is (restant-)reserves op te heffen. Daarbij bestaat de mogelijkheid nieuwe reserves te vormen of de vrijvallende gelden aan al bestaande reserves toe te voegen.

4.1.5. Evaluatie

Reserves worden tenminste eens in de vier jaar geëvalueerd door de nota reserves en voorzieningen te actualiseren. Dit betekent dat van alle reserves beoordeeld wordt of het doel waarvoor de reserves zijn gevormd nog relevant is, de omvang in overeenstemming is met de gestelde doelen en de overige factoren actueel zijn (einddatum, minimum, maximum e.d.). Ook tussentijds kan hiertoe aanleiding bestaan, bijvoorbeeld door aanpassing van regelgeving. Dit wordt toegelicht in de begroting in het hoofdstuk 'financiële positie' onderdeel 'reserves' en in de toelichting op de balans in de jaarrekening.

4.1.6. Presentatie in de jaarrekening

In artikel 54 BBV is aangegeven dat in de toelichting op de balans de aard en reden van elke reserve en de toevoegingen en onttrekkingen daaraan worden toegelicht. Per reserve wordt inzicht gegeven in:

- a. het saldo aan het begin van het boek(verslag)jaar;
- b. de toevoegingen of onttrekkingen via de resultaatbestemming bij de programmarekening;
- c. de toevoegingen of onttrekkingen uit hoofde van de bestemming van het resultaat van het voorgaande boekjaar;
- d. de vermindering in verband met afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd;
- e. het saldo aan het einde van het boekjaar.

In het overzicht van baten en lasten worden na het resultaat voor bestemming, eerst per programma de mutaties van de bestemmingsreserves weergegeven en vervolgens per programma de mutaties van de algemene reserve.

4.2. Voorzieningen

4.2.1. Instellingscriteria

Het instellen van voorzieningen vindt plaats op grond van de regels van het BBV (art. 44). Dit houdt in dat noodzakelijk te vormen voorzieningen via wet en regelgeving ook daadwerkelijk gevormd moeten worden, ongeacht of de raad hiertoe vooraf heeft besloten. Het instellen van een voorziening is een bevoegdheid van het college van B&W. Voorzieningen ter egalisatie van kosten worden uitsluitend bij raadsbesluit ingesteld omdat aan dergelijke voorzieningen keuzes ten grondslag liggen (bijv. onderhouds- en kwaliteitsniveau, beheerplannen). Over de vorming van voorzieningen ter dekking van verplichtingen en verliezen, risico's en/of bijdragen van derden wordt de raad geïnformeerd.

Er kunnen voorzieningen worden gevormd wegens de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, lid 1b. De voorziening moet dan in mindering worden gebracht op deze investeringen.

Bij het instellen van een voorziening wordt aangegeven:

- het doel waarvoor de voorziening wordt gevormd;
- de gewenste of noodzakelijke omvang. Van elke voorziening moet een financiële onderbouwing aanwezig zijn;
- de omvang en de wijze van stortingen en bestedingen (structureel of incidenteel), inclusief onderbouwing daarvan, bijvoorbeeld op basis van meerjarenplanning.

4.2.2. Mutaties voorzieningen

Toevoegingen

Voorzieningen moeten dekkend zijn voor de achterliggende verplichtingen en risico's. Ze mogen daarom niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn gevormd.

Toevoegingen moeten altijd gebaseerd zijn op de gewenste of noodzakelijke omvang en de tijdige opbouw van de noodzakelijke omvang van de voorziening. Voorzieningen ter egalisatie van kosten worden afgestemd op de door de raad bepaalde kaders (met name beheerplannen). Indien een voorziening een omvang bereikt die hoger is dan het noodzakelijke niveau, valt het meerdere vrij ten gunste van de exploitatie.

Onttrekkingen

Onttrekkingen op de voorzieningen vinden alleen plaats als deze zijn voorzien bij de vorming van de voorziening, deze in directe relatie staan tot het doel van de voorziening én na besluitvorming door het college van burgemeester en wethouders.

Onttrekkingen worden rechtstreeks ten laste van een voorziening verantwoord en blijven dus buiten de baten en lasten in de exploitatie. De autorisatie van bestedingen door de raad vindt plaats door middel van:

- de vierjaarlijkse evaluatie en vaststelling van de nota Reserves en voorzieningen;
- het raadsbesluit over de instelling van voorzieningen ter egalisatie van kosten en de vaststelling van bestedings- c.q. beheerplannen die daar aan ten grondslag liggen;
- de begroting, de tussentijdse rapportages en begrotingswijzigingen waarin de dotaties aan voorzieningen en de begrote onttrekkingen worden weergegeven;
- de jaarrekening waarin de onttrekkingen worden aangegeven en voorzieningen individueel worden toegelicht.

Het heeft de voorkeur om alle voorziene onttrekkingen in een bijlage bij de begroting op te nemen. Het kan voorkomen dat onttrekkingen eerder plaats moeten vinden dan begroot. Deze onttrekkingen moeten passen binnen het doel van de voorziening en onderdeel zijn van de kwantitatieve onderbouwing er van. Wanneer de wijziging van het bestedingsplan niet voor het eind van het boekjaar aan de raad kan worden voorgelegd, vindt autorisatie ervan plaats bij de jaarrekening waarin de verschillen naar voren worden gebracht en worden toegelicht.

Uitgangspunt is dat de budgetregels zoals deze gelden voor exploitatielasten en investeringen, ook voor bestedingen ten laste van voorzieningen gelden. Dit houdt in dat de raad vooraf de verwachte onttrekkingen autoriseert en dat in de jaarrekening verantwoording wordt afgelegd over afwijkingen.

Negatieve voorziening

Net als bij de reserves mag een voorziening op grond van het BBV niet negatief uitkomen.

Wanneer hier aan het einde van een dienstjaar sprake van is dan moet het negatieve saldo van de voorziening, via de exploitatie van het betreffende jaar, aangezuiverd worden.

4.2.3. Rentetoerekening

De rekenrente over de boekwaarde van de voorzieningen op 1 januari wordt niet meer ten gunste van de algemene reserve gebracht. Hiermee wordt voldaan aan de aanbeveling van de commissie BBV om rentevergoeding niet meer toe te rekenen aan het eigen vermogen.

De voorzieningen 'tekorten exploitaties', woonrijp maken grondexploitaties' en 'pensioenverplichtingen wethouders' zijn met de methode van contante waarde in de balans van de gemeente gewaardeerd. Er vindt jaarlijks een toevoeging aan deze voorzieningen plaats voor het percentage (disconteringsvoet) waartegen de voorziening contant is gemaakt. Deze rente is een last voor de exploitatie en wordt in de begroting geraamd.

In de notitie Grondbeleid is onderstaande stellige uitspraak opgenomen:

"De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank (ECB) voor de inflatie binnen de Eurozone."

De disconteringsvoet voor gemeenten vanaf 2016 bedraagt 2%. Wanneer het toekomstperspectief van de ECB wordt bijgesteld zal dit aanleiding vormen voor de Commissie BBV om de stellige uitspraak te herzien.

Het BBV kent voor de andere voorzieningen die tegen contante waarde worden gewaardeerd geen voorschriften voor het hanteren van de disconteringsvoet. Voor deze voorzieningen hanteren we ook de disconteringsvoet van 2%, conform de grondexploitaties.

4.2.4. Wijziging en opheffing

Het doel van een voorziening kan niet wijzigen, als gevolg van het verplichtende karakter en de harde kaders. Wanneer het doel niet meer bestaat of is veranderd, door bijvoorbeeld het inlossen van de verplichting of het risico, of door wijziging in wet- en regelgeving, wordt de voorziening opgeheven. Omdat opheffing in die situaties verplicht is als gevolg van het BBV, is geen besluit hiertoe noodzakelijk.

Voorzieningen ter equalisatie van kosten worden opgeheven na goedkeuring van de raad.

Opheffing van een dergelijke voorziening is alleen maar raadzaam wanneer de kosten structureel in de begroting worden verwerkt.

Wanneer een voorziening wordt opgeheven, komt het saldo ten gunste van de exploitatie (zgn. vrijval).

4.2.5. Evaluatie

De evaluatie van de voorzieningen vindt ten minste gelijktijdig plaats met de evaluatie van de reserves. Aanvullend hierop wordt jaarlijks een kwantitatieve onderbouwing van de omvang van de voorziening gemaakt.

Ook wordt bij veel voorzieningen (bijvoorbeeld in verband met verwachte verliezen en risico's voor de grondexploitaties) de noodzakelijke hoogte van de voorziening periodiek geactualiseerd.

4.2.6. Presentatie in de jaarrekening

Voor voorzieningen geldt (artikel 55 BBV), dat in de toelichting op de balans de aard en reden van elke voorziening en de wijzigingen daarin worden toegelicht. Per voorziening wordt inzicht gegeven in:

- a. het saldo aan het begin van het begrotingsjaar;
- b. de toevoegingen;
- c. ten gunste van de rekening van baten en lasten (= exploitatie) vrijgevallen bedragen;
- d. de aanwendungen;
- e. het saldo aan het einde van het begrotingsjaar.

5. Overzicht reserves en voorzieningen

5.1. Reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel is het totaaloverzicht van reserves en voorzieningen 2015, 2016 en 2017 (stand 31 december) opgenomen volgens de vastgestelde jaarrekening 2015, de programmabegroting 2016, de wijzigingen op deze begroting die tot en met de raadsvergadering van 14 juli datum zijn vastgesteld en de programmabegroting 2017 (inclusief de mutaties volgens deze nota).

Overzicht reserves en voorzieningen 2015 - 2017

Stand per 31 december	2015	2016	2017	Voorstel	2017 nieuwe stand
RESERVES					
ALGEMENE RESERVE					
ondergrens	1.815.000	1.815.000	1.815.000		1.815.000
Algemene reserve	6.811.517	5.236.394	3.114.637	Reserve handhaven. Vanuit de vervallen reserves in 2017 valt een bedrag van € 1.131.592 vrij ten gunste van de algemene reserve.	4.246.229
totaal algemene reserve	8.626.517	7.051.394	4.929.637		6.061.229
BESTEMMINGSRESERVES					
<i>Programma 1 Wonen & Gebiedszaken</i>					
Bovenwijkse voorzieningen	183.336	189.203	189.203	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de reserve Grondbedrijf (wordt: reserve Stimulering woningmarkt).	0
Grondbedrijf	223.037	227.609	227.609	reserve handhaven en de tenaamstelling wijzigen in reserve stimulering woningmarkt	416.812
Actualiseren bestemmingsplannen	8.022	8.279	8.279	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0
Woon- en leefbaarheidsplan Eemsdelta	1.882.040	1.622.265	1.622.265	Reserve handhaven.	1.622.265
Ontwikkelpojecten Eemmond	2.637.840	2.722.251	2.722.251	Reserve handhaven.	2.722.251
<i>Programma 2 Demografie & Leefbaarheid</i>					
Sportvoorzieningen	317.430	327.588	327.588	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0
Lokale woon- en leefbaarheidsplannen	1.492.228	1.539.979	1.539.979	Reserve handhaven.	2.536.931
Demografische ontwikkelingen	372.192	690.527	996.952	Reserve overhevelen naar reserve Lokale woon- en leefbaarheidsplannen.	0
Onderhoud dorpsuizen	245.941	253.811	253.811	Reserve handhaven.	253.811
Onderhoud onderwijshuisvesting	60.000	162.295	192.295	Reserve handhaven.	192.295
<i>Programma 4 Economie & Maatschappij</i>					
Economische ontwikkelingen	245.780	101.645	101.645	Reserve handhaven.	101.645
Bedrijventerrein Eemmond	733.881	757.365	757.365	Reserve handhaven.	757.365
Sociale werkvoorzieningen	1.399.676	1.334.986	1.466.190	Reserve handhaven.	1.466.190
Sociale voorzieningen	112.122	115.710	115.710	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0
Wet Maatschappelijke Ondersteuning	501.761	457.817	447.817	Reserve laten vrijvallen ten gunste van de Algemene reserve en het bedrag van € 10.000 voor het project 'Samen in Beeld TV' dan ook ten laste van de algemene reserve te boeken.	0
Decentralisaties		1.003.371	1.003.371	Reserve handhaven.	1.003.371
<i>Programma 5 Infrastructuur & Milieu</i>					
Gladheidsbestrijding	68.112	66.000	66.000	Reserve handhaven, bovengrens vaststellen op €40.000 en het meerdere in de reserve laten vervallen ten gunste van de algemene reserve.	40.000
Vervanging machines/materieel	630.644	752.024	848.672	Deze reserve kan eind 2017 komen te vervallen ten gunste van de algemene reserve. Dit zal in de Decemberrapportage 2017 worden voorgesteld.	848.672
Energiebesparende maatregelen	141.055	0	0	Reserve is uitgeput en kan komen te vervallen.	0
Afkoopsom graven	492.898	438.671	438.671	In afwachting van de digitalisering van de begraafplaatsenadministratie, het opstellen van een onderhoudsplan begraafplaatsen en het vaststellen van nader beleid t.a.v. het onderhoud van de begraafplaatsen, de reserve handhaven.	438.671
Geothermie	91.270	94.191	94.191	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0
Milieu	261.554	211.424	154.924	Reserve handhaven.	154.924
Infrastructuur	2.097.383	67.499	67.499	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0

Stand per 31 december	2015	2016	2017	Voorstel	2017 nieuwe stand
RESERVES					
<i>Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>					
Automatisering	43.128	44.508	44.508	Reserve laten vervallen. Vrijval ten gunste van de AR.	0
Personeelsbeleid	329.870	378.480	338.352	Reserve handhaven	338.352
E-dienstverlening/KCC	114.841	118.516	118.516	Reserve handhaven	118.516
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>					
Horizontaal toezicht	895.531	924.188	924.188	Reserve handhaven	924.188
Jaarovergang	2.714.926	2.365.768	2.365.768	Reserve handhaven. Ontttrekkingen/toevoegingen?	2.365.768
Afschrijvingsreserve	0	0	0	Reserve instellen voor de dekking van afschrijvingslasten van investeringen.	0
Totaal bestemmingsreserves	18.296.498	16.975.970	17.433.619		16.302.027
Totaal reserves	26.923.015	24.027.364	22.363.256		22.363.256
VOORZIENINGEN					
<i>Programma 1 Wonen & Gebiedszaken</i>					
Tekorten exploitaties (gronden in exploitatie)	1.689.142	1.722.925	1.757.383	Voorziening handhaven.	1.757.383
Tekorten exploitaties (woonrijp)	556.793	579.065	590.646	Voorziening handhaven.	590.646
<i>Programma 2 Demografie & Leefbaarheid</i>					
Onderhoud onderwijshuisvesting	42.015	0	0	Voorziening is omgezet naar een reserve en kan hiermee komen te vervallen.	0
<i>Programma 4 Economie & Maatschappij</i>					
Camping De Breede	65.000	61.750	58.500	Voorziening handhaven.	58.500
<i>Programma 5 Infrastructuur & Milieu</i>					
Vaargeul Noordpolderzijl	22.147	22.147	22.147	In afwachting van de uitkomsten van onderzoek naar de aanleg van een spoelzee, blijft deze voorziening bestaan voor het regulier jaarlijks baggeren van de vaargeul en voor de onderzoekskosten.	22.147
Uitvoering baggerplan	63.325	57.219	57.219	Voorziening handhaven in afwachting van de uitkomst van de discussie tussen het Waterschap en de gemeente Eemsmond wie verantwoordelijk is voor het baggeren van welke wateren.	57.219
Civiele constructies	0		0	Voorziening handhaven.	0
Onderhoud wegen	0	100.000	0	Voorziening handhaven.	0
Spoorlijn	2.000.000	1.600.000	800.000	Voorziening handhaven t/m laatste betaling in 2018.	800.000
Onderhoud Iba's	71.367	71.367	71.367	Voorziening handhaven.	71.367
<i>Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>					
Rationeel gebouwenbeheer	882.582	847.002	646.828	Voorziening handhaven.	646.828
Pensioenverplichtingen wethouders	1.817.910	1.819.272	1.800.229	Voorziening handhaven.	1.800.229
Sparen verlof	77.661	77.661	77.661	Voorziening handhaven.	77.661
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>					
Attero	28.860	28.860	28.860	Voorziening handhaven	28.860
Dubieuze debiteuren	145.303	145.303	145.303	Voorziening handhaven.	145.303
Dubieuze debiteuren SoZa	734.233	734.233	734.233	Voorziening handhaven.	734.233
Totaal voorzieningen	8.196.338	7.866.804	6.790.376		6.790.376
Totaal reserves en voorzieningen	35.119.353	31.894.168	29.153.632		29.153.632

5.2. Uitwerking algemene reserve, bestemmingsreserves en voorzieningen

Een overzicht van de reserves en voorzieningen staat in de bijlage bij deze nota. Bij de afzonderlijke reserves en voorzieningen worden een aantal voorstellen gedaan met betrekking tot het toekomstig gebruik. Zoals al is aangegeven in hoofdstuk 1, onderdeel 1.2, is uitgegaan van de stand per 31 december uit de jaarrekening 2015. Daarnaast zijn de verwachte toevoegingen en onttrekkingen, voor zover bekend, aangegeven, die nog op de reserves en voorzieningen rusten. Hierbij is rekening gehouden met:

- geraamde toevoegingen of onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen uit de vastgestelde begroting 2016, de wijzigingen op deze begroting die tot en met de raadsvergadering van 14 juli 2016 en de begroting 2017.

6. Voorstellen

Wij stellen u voor de nota reserves en voorziening gemeente Eemsmond 2017-2017 vast te stellen en deze nota in werking te laten treden met ingang van 1 januari 2017.

Reserves

Bovenwijkse voorzieningen	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de reserve Grondbedrijf (wordt: reserve Stimulering woningmarkt).
Grondbedrijf	Reserve handhaven en de tenaamstelling wijzigen in 'Reserve stimulering woningmarkt'.
Actualiseren bestemmingsplannen	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.
Woon- en leefbaarheidplannen Eemsdelta	Reserve handhaven.
Ontwikkel projecten Eemsmond	Reserve handhaven.
Sportvoorzieningen	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.
Lokale woon- en leefbaarheidplannen	Reserve handhaven.
Demografische ontwikkelingen	Reserve handhaven.
Onderhoud dorpshuizen	Reserve handhaven.
Onderhoud onderwijshuisvesting	Reserve handhaven.
Economische ontwikkelingen	Reserve handhaven.
Bedrijventerrein Eemsmond	Reserve handhaven.
Sociale werkvoorziening	Reserve handhaven.

Sociale voorzieningen	Reserve laten vervallen en het restantbedrag vrij laten vallen ten gunste van de algemene reserve.
Wet Maatschappelijke Ondersteuning	Reserve laten vrijvallen ten gunste van de Algemene reserve en het bedrag van € 10.000 voor het project 'Samen in Beeld TV' dan ook ten laste van de algemene reserve te boeken.
Decentralisaties	Reserve handhaven.
Gladheidbestrijding	Reserve handhaven en de bovengrens stellen op € 40.000. Het bedrag wat teveel in de reserve zit (€ 26.000) valt vrij ten gunste van de algemene reserve.
Vervanging machines/materieel	<p>De afschrijvingskosten worden voor de investeringen tot en met 2017 gedekt uit een verlaging van het jaarbudget (in 2018) voor de vervanging van machines en materieel van de locatie Talmaweg. Hierna is het jaarbudget op zodanig niveau dat hier de kleinere aankopen, die niet als investering terug komen, uit gedaan kunnen worden. Tekorten en overschotten op het jaarbudget worden met ingang van 2018 niet meer verrekend met de reserve.</p> <p>Deze reserve kan eind 2017 komen te vervallen ten gunste van de algemene reserve. Dit zal in de Decemberrapportage 2017 worden voorgesteld.</p>
Energiebesparende maatregelen	Deze reserve is uitgeput en kan komen te vervallen.
Afkoopsom graven	Reserve handhaven in afwachting van het beheerplan, waarna de reserve omgezet zal worden naar een voorziening.
Geothermie	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.
Milieu	Reserve handhaven.
Infrastructuur	Reserve laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.
Automatisering	Reserve laten vrijvallen ten gunste van de Algemene reserve.

Personeelsbeleid	Reserve handhaven.
E-dienstverlening/KCC	Reserve handhaven.
Horizontaal toezicht	Reserve handhaven.
Jaarovergang	Reserve handhaven.
Afschrijvingsreserve	Reserve instellen voor de dekking van afschrijvingslasten van investeringen.
Algemene reserve	Reserve handhaven. Vanuit de vervallen reserves in 2017 valt een bedrag van € 1.131.592 vrij ten gunste van de algemene reserve.

Voorzieningen

Tekorten exploitaties (gronden in exploitatie)	Voorziening handhaven.
Woonrijp maken De Laan Zuid	Voorziening handhaven
Camping de Breede	Voorziening handhaven
Vaargeul Noordpolderzijl	Voorziening handhaven in afwachting van de uitkomst van het onderzoek naar de aanleg van een spoelzee.
Uitvoering Baggerplan	Voorziening handhaven in afwachting van de uitkomst van de discussie tussen het Waterschap en de gemeente Eemsmond wie verantwoordelijk is voor het baggeren van welke wateren.
Civiele constructies	Voorziening handhaven
Onderhoud wegen	Voorziening handhaven
Spoorlijn	Voorziening handhaven
Onderhoud Iba's	Voorziening handhaven voor de dekking van toekomstig onderhoud en vervangen van onderdelen van de iba's

Rationeel gebouwenbeheer	Voorziening handhaven
Pensioenverplichting wethouders	Voorziening handhaven
Sparen verlof	Voorziening handhaven.
Attero	Voorziening handhaven tot de procedure rondom de verkoop van Attero is afgewikkeld.
Dubieuze debiteuren	Voorziening handhaven.
Dubieuze debiteuren Soza	Voorziening handhaven.

Bijlage

Reserves

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Reserve Bovenwijkse voorzieningen	
Stand per 1 januari 2017	€ 189.203
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 189.203
Stand per 31 december 2017	€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)
Doel	Deze reserve was ingesteld om bij te dragen aan projecten in het kader van bovenwijkse voorzieningen.
Toevoeging	<p>€ 1,36 per m2 verkochte grond van bouwterreinen in de verschillende bestemmingsplannen, werden toegevoegd.</p> <p>Het BBV staat deze toevoeging niet toe, omdat er geen causaal verband is tussen stortingen en uitgaven t.b.v. de woonwijken.</p> <p>Bovenwijkse voorziening: Van een bovenwijkse voorziening is sprake indien een aantoonbaar verband is met de grondexploitatie. De kosten worden toegerekend naar rato van het profijt van de grondexploitatie. Voorwaarde is dat een actuele kostenraming (onderbouwing) beschikbaar is. Infrastructurele werken komen in aanmerking voor bovenwijkse voorzieningen, maar ook noodzakelijke natuurcompensatie (water of groen) buiten het grondcomplex.</p>
Onttrekking	Vrijval reserve ten gunste van de algemene reserve
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Omdat toevoeging van een deel van de opbrengst van de gronden niet meer mogelijk is in het kader van het BBV en de reserve in de afgelopen jaren niet is ingezet conform het doel van de reserve, wordt voorgesteld deze reserve te laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de reserve Grondbedrijf (wordt: reserve Stimulering woningmarkt).

Reserve Grondbedrijf <i>(wordt: Reserve Stimulering woningmarkt)</i>	
Stand per 1 januari 2017	€ 227.609
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 227.609
Stand per 31 december 2017	€ 416.812 <i>(na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	<p>De economische crisis heeft forse invloed op de woningmarkt. Mensen zijn voorzichtiger met het aangaan van risico's als het gaat om het kopen van een woning of kavel.</p> <p>De inkoopregeling kan het voor woningbezitters gemakkelijker maken om een nieuwbouwhuis of kavel in de gemeente Eemsmond te kopen.</p>
Toevoeging	
Onttrekking	<p>De kosten voor het fonds stimulering woningmarkt worden aan deze reserve onttrokken.</p> <p>Het fonds stimulering woningmarkt kent vier subsidiemogelijkheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dubbele lasten compensatie; - opname woning in het huurbestand; - inkoopgarantieregeling; - inkoopgarantieregeling bij onbebouwde kavels.
Bovengrens	€ 500.000
Opmerkingen	<p>Bij het vaststellen van de nota reserves en voorzieningen 2012 – 2015 is de reserve garantstelling woningaankoop samengevoegd met de reserve grondbedrijf. Deze reserve is ingesteld voor de kosten van de stimuleringsmaatregelen en de kosten van de sanering grondbedrijf.</p> <p>De kosten van de sanering van het grondbedrijf zijn in 2012 ten laste van deze reserve geboekt. De middelen die nu nog in de reserve staan zijn bestemd voor de kosten van het fonds stimulering woningmarkt.</p> <p>Voorgesteld wordt de tenaamstelling van de reserve grondbedrijf te wijzigingen in reserve stimulering woningmarkt.</p>

Reserve Actualisering bestemmingsplannen	
Stand per 1 januari 2017	€ 8.279
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€ 8.279
Stand per 31 december 2017	€ 0
Doel	Deze reserve is bij de actualisering van de nota reserves en voorziening 2012 - 2015 ingesteld voor het actueel houden van de bestemmingsplannen en voor de ID-studies en beeldkwaliteitplannen.
Toevoeging	De toevoeging bestond uit de niet bestede budgetten actualiseren bestemmingsplannen. In de afgelopen jaren zijn niet bestede budgetten overgeheveld naar de reserve jaarovergang en het jaar daarop weer beschikbaar gesteld.
Onttrekking	Conform het doel. Vanuit de reserve jaarovergang zijn de niet bestede budgetten in het volgend begrotingsjaar weer beschikbaar gesteld.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Omdat de niet bestede budgetten actualiseren bestemmingsplannen beschikbaar blijven via de reserve jaarovergang, stellen wij voor de reserve actualiseren bestemmingsplannen te laten vervallen en het bedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve woon- en leefbaarheidplannen Eemsdelta

Stand per 1 januari 2017 € 1.622.265

Verwachte toevoegingen €

Verwachte onttrekkingen €

Stand per 31 december 2017 € 1.622.265

Doel	Deze reserve is ingesteld voor de kosten voortvloeiende uit het Programma Wonen en Voorzieningen. Dit programma maakt deel uit van de Deal samenwerking. In een Financieel Arrangement zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de beschikbare gelden voor de demografische ontwikkelingen in de regio.
Toevoeging	
Onttrekking	De onttrekking bestaat uit de kosten voor de uitvoering van woon- en leefbaarheidplannen Eemsdelta.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>In het Financieel Arrangement is voor cofinanciering van Eemsmond een bedrag opgenomen van € 1.400.000.</p> <p>Op 12 mei 2016 is in de raad het raadsvoorstel Centrumontwikkeling Uithuizen behandeld. In dit voorstel wordt aangegeven dat de gemeentelijke bijdrage € 3,35 miljoen bedraagt, waarvan € 997.500 ten laste van deze reserve kan komen.</p> <p>Wanneer dit budget beschikbaar wordt gesteld bij definitieve besluitvorming, resteert in de reserve een bedrag van € 624.765.</p>

Reserve Ontwikkelpojecten Eemsmond	
Stand per 1 januari 2017	€ 2.722.551
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 2.722.251
Doel	Deze reserve is ingesteld om diverse locaties (rotte kiezen) binnen de gemeente te herontwikkelen en de toekomstige herstructurering van de woningvoorraad binnen de gemeente Eemsmond mogelijk te maken.
Toevoeging	
Onttrekking	De onttrekking bestaat uit de kosten voor herontwikkeling van diverse locaties en de kosten voor de toekomstige herstructurering van de woningvoorraad.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>In regioverband zijn afspraken gemaakt over de herstructurering van de woningvoorraad. Hier zal de gemeente uitvoering aan geven.</p> <p>Op 12 mei 2016 is in de raad het raadsvoorstel Centrumontwikkeling Uithuizen behandeld. In dit voorstel wordt aangegeven dat de gemeentelijke bijdrage € 3,35 miljoen bedraagt, waarvan € 1.852.500 ten laste van deze reserve kan komen.</p> <p>Wanneer dit budget beschikbaar wordt gesteld bij definitieve besluitvorming, resteert in de reserve een bedrag van € 869.751.</p>

Programma 2 Demografie & Leefbaarheid

Reserve sportvoorzieningen	
Stand per 1 januari 2017	€ 327.588
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 327.588
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	Deze reserve is oorspronkelijk ingesteld voor de uitvoering van de visie binnen- en buitensportaccommodaties.
Toevoeging	
Onttrekking	Op basis van de visie binnen- en buitensportaccommodaties worden de kosten voor verbetering/onderhoud en aanpassing van bestaande accommodaties onttrokken aan deze reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	De visie binnen- en buitensportaccommodaties is afgerond. Er zullen geen bedragen meer aan deze reserve worden toegevoegd of onttrokken voor dit doel. Voorgesteld wordt de reserve te laten vervallen ten gunste van de algemene reserve.

Reserve lokale woon- en leefbaarheidsplannen

Stand per 1 januari 2017 € 1.539.979

Verwachte toevoegingen €

Verwachte onttrekkingen €

Stand per 31 december 2017 € 1.539.979

Stand per 31 december 2017 € 2.536.931 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)

Doel	Deze reserve is ingesteld voor de kosten voor het verbeteren van de leefbaarheid in de dorpen.
Toevoeging	
Onttrekking	De kosten voor het leefbaar houden en maken van de dorpen in de gemeente Eemsmond. Specifiek kan gedacht worden aan centrumvoorzieningen, sociale infrastructuur, kindvoorzieningen, dorpshuizen e.d.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>De woon- en leefbaarheid in de dorpen is een belangrijk item voor de toekomst. Natuurlijk speelt de demografische ontwikkeling daarin ook een rol. Nu al worden budgetten uitgetrokken voor kwaliteitsslagen voor centrumvoorzieningen. Maar ook uit de jaarlijkse gesprekken met de dorpsverenigingen kunnen acties ontstaan.</p> <p>Op 12 mei 2016 is in de raad het raadsvoorstel Centrumontwikkeling Uithuizen behandeld. In dit voorstel wordt aangegeven dat de gemeentelijke bijdrage € 3,35 miljoen bedraagt, waarvan € 500.000 ten laste van deze reserve kan komen.</p> <p>Wanneer dit budget beschikbaar wordt gesteld bij definitieve besluitvorming, resteert in de reserve een bedrag van € 1.039.979 (en na verwerking van de voorstellen uit deze nota: € 2.036.931).</p>

Reserve demografische ontwikkelingen	
Stand per 1 januari 2017	€ 690.527
Verwachte toevoegingen	€ 306.425
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 996.952
Doel	<p>Deze reserve is ingesteld om de ontvangen krimpbijdragen in 2017 t/m 2020 beschikbaar te houden voor de gevolgen van de demografische ontwikkelingen.</p> <p>Via de algemene uitkering worden door Eemsmond geen krimpgelden meer ontvangen. De uitkering krimpbijdrage verloopt m.i.v. 2016 via centrumgemeente Delfzijl, die de middelen verdeelt.</p>
Toevoeging	Krimpbijdragen (2017 t/m 2020)
Onttrekking	Kosten a.g.v. de demografische ontwikkelingen.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Het Rijk stelt gedurende de jaren 2016 tot en met 2020 een krimpbijdrage beschikbaar voor Eemsdelta-regio. De gemeente Delfzijl is door het Rijk voorgedragen om als centrumgemeente in de Eemsdelta-regio op te treden en een besluit te nemen over de verdeling van de middelen over de gemeenten Appingedam, Delfzijl, Loppersum en Eemsmond. Voor de verdeling van de krimpmiddelen is de berekenwijze van het Ministerie van BZK gehanteerd.</p> <p>De krimpbijdrage voor de gemeente Eemsmond bedraagt € 306.425 per jaar. De stand van de reserve komt met deze toevoegingen uit op € 1.916.227 (31-12-2020).</p> <p>Aangezien het doel van deze reserve vergelijkbaar is met die van de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen wordt voorgesteld om deze reserve te laten vervallen ten gunste van de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen. De komende jaren zullen de middelen uit de uitkering krimpbijdrage dan ook worden toegevoegd aan de reserve Lokale woon- en leefbaarheidplannen.</p>

Reserve onderhoud dorpshuizen	
Stand per 1 januari 2017	€ 253.811
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 253.811
Doel	Deze reserve is ingesteld voor ondersteuning in de kosten van groot onderhoud bij dorpshuizen (Dorpshuizenbeleid: nota 'Hart voor Dorpen').
Toevoeging	
Onttrekking	Bijdragen aan onderhoud aan dorpshuizen o.b.v. een toekenningsbeschikking
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>De dorpshuizen kunnen met een onderbouwd verzoek aan het gemeentebestuur een beroep doen op de regelingen. Het gemeentebestuur beoordeelt en besluit.</p> <p>Aangezien het budgetrecht van reserves in beginsel bij de raad ligt wordt voorgesteld het college de bevoegdheid te geven om te beschikken over deze reserve voor zover deze gebruikt wordt ter dekking van de cofinanciering groot onderhoud. De raad wordt via een memo geïnformeerd over de onttrekking en wordt hiermee in de gelegenheid gesteld om te reageren op de onttrekking.</p>

Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	
Stand per 1 januari 2017	€ 162.295
Verwachte toevoegingen	
- Structurele toevoeging	€ 30.000
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 192.295
Doel	Deze reserve is bij de begroting 2015 ingesteld voor de kosten van een aantal onderwijsvoorzieningen, waarvoor de gemeente nog wettelijk verantwoordelijk blijft.
Toevoeging	In de Begroting 2017 wordt een bedrag van € 30.000 toegevoegd. Dit betreft een structurele (jaarlijks terugkerende) toevoeging.
Onttrekking	Kosten onderhoud onderwijshuisvesting, waarvoor de gemeente de wettelijke verplichting heeft deze te betalen.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Aangezien het budgetrecht van reserves in beginsel bij de raad ligt wordt voorgesteld het college de bevoegdheid te geven om te beschikken over deze reserve voor zover deze gebruikt wordt ter dekking van de kosten onderhoud onderwijshuisvesting, waarvoor de gemeente wettelijk verantwoordelijk is.</p> <p>De raad wordt via een memo en tussenrapportages geïnformeerd over de onttrekking.</p>

Programma 4 Economie & Maatschappij

Reserve economische ontwikkelingen	
Stand per 1 januari 2017	€ 101.645
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 101.645
Doel	Deze reserve is ingesteld voor stimulering economische ontwikkelingen.
Toevoeging	
Onttrekking	Conform het doel van de reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Deze reserve wordt gebruikt voor incidentele projecten op het gebied van economische ontwikkeling en heeft een aflopend karakter.

Reserve bedrijventerreinen Eemsmond

Stand per 1 januari 2017	€	757.365
--------------------------	---	---------

Verwachte toevoegingen

Verwachte onttrekkingen €

Stand per 31 december 2017	€	757.365
----------------------------	---	---------

Doel	Deze reserve is ingesteld voor de realisering van de revitalisering en herinrichting van bedrijventerreinen in Eemsmond.
Toevoeging	
Onttrekking	Conform het doel van de reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Op 11 februari 2016 is de Bedrijventerreinenvisie Eemsdelta 2015 - 2035 in de raad behandeld. Hierin is aangegeven dat deze reserve mogelijk aangewend zou kunnen worden voor hieruit voortvloeiende planontwikkeling en revitalisering van bedrijventerreinen.

Reserve sociale werkvoorziening	
Stand per 1 januari 2017	€ 1.334.986
Verwachte toevoegingen	€ 131.204
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 1.466.190
Doel	Deze reserve ingesteld voor het opvangen van schommelingen in het exploitatieresultaat (in beginsel het deel WSW-oud) van GR Participatie Noord-Groningen (voorheen Ability).
Toevoeging	De eventuele voordelen uit de gemeentelijke bijdragen aan GR Participatie Noord-Groningen worden toegevoegd. (Verschil tussen benodigd en het begrote bedrag van € 300.000).
Onttrekking	Indien de bijdrage in het tekort meer dan € 300.000 is, wordt het meerdere onttrokken aan de reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>De verwachting is, dat de werkvoorzieningschappen de komende tijd in zwaar weer komen als gevolg van het afbouwen van de SW-bijdrage (Sociale Werkplaats bijdrage). Er dreigen tekorten. Hoewel al meerdere maatregelen zijn genomen om het tekort te beperken zijn er nog steeds risico's.</p> <p>In de begroting is structureel een bedrag van € 300.000 opgenomen voor bijdrage in het exploitatietekort. Verder is een structureel bedrag voor de vaste verliesbijdrage opgenomen.</p>

Reserve sociale voorzieningen	
Stand per 1 januari 2017	€ 115.710
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€ 0
Stand per 31 december 2017	€ 115.710
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	<p>Deze reserve was ingesteld voor de kosten voor de uitvoering van de wetgeving met betrekking tot Sociale voorzieningen (Wwb, Wajong)</p> <p>De Wwb en de Wajong zijn met ingang van 1 januari 2015 opgegaan in de Participatiewet.</p>
Toevoeging	<p>Van 2012 t/m 2015 werden hier o.a. de aanvulling uitkering BUIG aan toegevoegd.</p> <p>In 2016 en 2017 geen toevoegingen begroot</p>
Onttrekking	<p>Van 2012 t/m 2015 werden kosten decentralisaties, WWB, decentralisaties, BUIG en Werkplein aan de reserve onttrokken.</p> <p>In 2016 en 2017 geen onttrekkingen begroot</p>
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>De BUIG is een open einde regeling. De andere kosten die ten laste van deze reserve werden geboekt, zijn nu begrotingstechnisch afgedekt.</p> <p>Wij stellen voor deze reserve te laten vervallen en het restantbedrag vrij te laten vallen ten gunste van de algemene reserve.</p>

Reserve Decentralisaties	
Stand per 1 januari 2017	€ 1.003.371
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 1.003.371
Doel	De reserve is bij de jaarrekening 2015 ingesteld voor het dekken van financiële tekorten bij de uitvoering van de decentralisaties (WMO, Jeugdwet en participatie).
Toevoeging	Indien de inkomsten vanuit het rijk hoger zijn dan de uitgaven die toe te rekenen zijn aan de decentralisatie wordt het surplus toegevoegd aan de reserve. Op deze wijze blijft het geld beschikbaar voor de zorg en wordt het niet toegevoegd aan de Algemene reserve.
Onttrekking	Indien de uitgaven die toe te rekenen zijn aan de decentralisatie hoger zijn dan de inkomsten vanuit het rijk wordt het tekort onttrokken aan de reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	

Reserve Wet maatschappelijke ondersteuning

Stand per 1 januari 2017 € 457.817

Verwachte toevoegingen €

Verwachte onttrekkingen € 10.000

Stand per 31 december 2017 € 447.817

Stand per 31 december 2017 € 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)

Doel

Deze reserve was ingesteld om mogelijke tekorten op de Wmo-budgetten en de eenmalige kosten als gevolg van de overdracht van taken vanuit de AWBZ naar de gemeente af te dekken.

Toevoeging

Er zijn in de afgelopen jaren geen baten toegevoegd.

Onttrekking

Conform het doel.

Bovengrens

N.v.t.

Opmerkingen

De Wmo is een open einde regeling. Deze reserve is ingesteld als 'spaarpot' voor risico's op de Wmo budgetten. De Wmo-begroting is beter opgesteld, zodat er meer zicht is op de werkelijke kosten.

Verder worden er 'projecten' ten laste van deze reserve geboekt, zoals het project 'Samen in Beeld TV' in 2016 en 2017. Wanneer er sprake is van een project op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, moet er een voorstel naar de raad. De kosten van een dergelijk project kunnen dan ook worden gedekt uit de algemene reserve.

Wij stellen voor deze reserve ten gunste te laten komen aan de Algemene Reserve en de kosten voor het project 'Samen in Beeld TV' (€ 10.000) dan ook ten laste van de algemene reserve te laten komen.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Reserve gladheidbestrijding	
Stand per 1 januari 2017	€ 66.000
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 66.000
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 40.000 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	Deze reserve is ingesteld ter egalisatie van de jaarlijkse kosten van strooimiddelen, waarbij in de begroting wordt gewerkt met een jaargemiddelde voor de strooimiddelen.
Toevoeging	Het overschot op het jaargemiddelde wordt toegevoegd aan deze reserve.
Onttrekking	Het tekort op het jaargemiddelde wordt onttrokken aan deze reserve.
Bovengrens	Maximaal € 40.000 (is twee keer het jaargemiddelde).
Opmerkingen	De bovengrens van deze reserve wordt met € 26.000 overschreden. Voorgesteld wordt om dit deel vrij te laten vallen ten gunste van de Algemene Reserve.

Reserve vervanging machines/materieel	
Stand per 1 januari 2017	€ 752.024
Verwachte toevoegingen	€ 118.381
Verwachte onttrekkingen	€ 21.733
Stand per 31 december 2017	€ 848.672
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	De reserve is ingesteld om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de kosten voor de aanschaf machines/materieel. In de begroting wordt gewerkt met een jaarbudget.
Toevoeging	Het overschot op het jaarbudget wordt toegevoegd aan deze reserve.
Onttrekking	Het tekort op het jaarbudget wordt onttrokken.
Bovengrens	N.v.t
Opmerkingen	<p>Vanaf 1 januari 2012 worden de investeringen voor vervanging van machines en materieel bij het Gemeentebedrijf geactiveerd vanaf een bedrag van € 15.000. Bedragen onder € 15.000 komen rechtstreeks in de exploitatie.</p> <p>De toekomstige afschrijvingskosten van de geactiveerde investeringen worden gedekt uit het huidige jaarbudget. Na verloop van een aantal jaren zal het jaarbudget grotendeels zijn verdwenen en omgezet in afschrijvingskosten. Er blijft vanaf 2018 een jaarbudget over van ca. € 80.000. Dit is nodig voor de aanschaf van materieel met een aanschafwaarde kleiner dan € 15.000. Met ingang van dit jaar worden overschotten en tekorten hierop niet meer verrekend met de reserve; deze moeten volgens de reguliere weg (tussenrapportages) bij- of afgeraamd worden.</p> <p>Deze reserve kan eind 2017 komen te vervallen ten gunste van de algemene reserve. Dit zal in de Decemberrapportage 2017 worden voorgesteld.</p>

Reserve energiebesparende maatregelen	
Stand per 1 januari 2017	€ 0
toevoegingen	€
onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 0
Doel	<p>In de raadsvergadering van 18 juni 2015 heeft uw raad ingestemd met</p> <ul style="list-style-type: none"> - de regeling subsidiëring energiebesparing en opwekking duurzame energie voor gebouwen met een publieke/maatschappelijke functie in de gemeente Eemsmond; - de dekking van de kosten voor deze subsidies uit de reserve energiebesparende maatregelen; - de inzet van het restantbedrag in de reserve energiebesparende maatregelen voor energiebesparende maatregelen in gemeentelijke gebouwen.
Toevoeging	
Onttrekking	
Bovengrens	
Opmerkingen	<p>Het hele bedrag uit de reserve wordt in 2016 ingezet voor subsidie energiebesparende maatregelen voor gebouwen met een publieke/maatschappelijke functie in de gemeente Eemsmond en in gemeentelijke gebouwen.</p>

Reserve afkoopsom onderhoud graven	
Stand per 1 januari 2017	€ 438.671
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 438.671
Doel	In 2009 is de voorziening afkoopsom graven omgezet in een reserve, omdat er geen actueel onderhoudsplan aan ten grondslag ligt aan de voorziening. Dit om de middelen beschikbaar te houden voor onderhoud graven in afwachting van de ontwikkelingen.
Toevoeging	
Onttrekking	De kosten voor het onderhoud van de graven worden op dit moment nog niet uit deze reserve betaald, omdat de begraafplaatsen-administratie eerst gedigitaliseerd moet worden en er een onderhoudsplan moet worden opgesteld (zie opmerkingen).
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	In 2015 heeft het college een besluit genomen over het digitaliseren van gegevens en het opstellen van een beheerplan. Er is een voorstel behandeld in de Raad op 14 januari 2016 waarin de middelen uit de reserve afkoopsom graven beschikbaar zijn gesteld (€ 70.000) voor het digitaliseren en het opstellen van een beheerplan. Dit plan wordt in 2016 opgesteld en afgerond en dient als basis voor de verdere invulling van de reserve. Daarbij is het idee dat de kosten die voortvloeien uit het beheerplan gedekt worden uit de middelen in de reserve en dat de reserve dan weer kan worden omgezet naar een voorziening.

Reserve Geothermie		
Stand per 1 januari 2017	€	94.191
Verwachte toevoegingen	€	0
Verwachte onttrekkingen	€	0
Stand per 31 december 2017	€	94.191
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€</i>	<i>0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	<p>Deze reserve is in 2012 ingesteld voor de kosten van deelname aan het Flexi-heat project van het Energie Kenniscentrum van de Hanzehogeschool in Groningen. Het betreft vooral kosten voor onderzoeken naar geothermisch potentieel in de gemeente Eemsmond.</p> <p>Het project is inmiddels afgerond. Er zijn geen investeringen voortgekomen uit dit project</p>	
Toevoeging		
Onttrekking		
Bovengrens		
Opmerkingen	<p>Het project Flexiheat is inmiddels afgerond en Er zijn geen kosten voortgekomen uit dit project. Deze reserve kan vervallen t.g.v. de algemene reserve.</p>	

Reserve Milieu	
Stand per 1 januari 2017	€ 211.424
Verwachte toevoegingen	€ 0
Verwachte onttrekkingen	€ 56.500
Stand per 31 december 2017	€ 154.924
Doel	Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van het milieubeleidsplan en de uitvoering hiervan.
Toevoeging	
Onttrekking	Kosten opstellen en uitvoering milieubeleidsplan.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Het milieubeleidsplan loopt t/m 2018.</p> <p>De stand van de reserve op 31-12-2018 is € 98.424.</p>

Reserve Infrastructuur	
Stand per 1 januari 2017	€ 67.499
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	
Invest.maatschappelijk nut	€
Stand per 31 december 2017	€ 67.499
Stand per 31 december 2017	€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)
Doel	Delen van de incidentele opbrengsten OZB werden vanaf 2012 gereserveerd voor het eenmalig afschrijven van investeringen in infrastructuur (maatschappelijk nut).
Toevoeging	
Onttrekking	
Bovengrens	
Opmerkingen	<p>Er is geen sprake meer van incidentele opbrengsten OZB en m.i.v. 01-01-2017 mogen investeringen met maatschappelijk nut niet meer in één keer in zijn geheel worden afgeschreven. Het bedrag in deze reserve was bestemd voor de spoorlijn Eemshaven. Dit bedrag is beschikbaar gesteld in 2016.</p> <p>De reserve kan vervallen omdat de reserve niet meer voldoet aan het doel. Het restant kan worden toegevoegd aan de Algemene Reserve.</p>

Programma 6 Diensten & Ondersteuning

Reserve automatisering	
Stand per 1 januari 2017	€ 44.508
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 44.508
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 0 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	Deze reserve is ingesteld om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de kosten voor ICT (aanschaf beneden € 15.000) over de verschillende jaren.
Toevoeging	Het overschot op het jaarbudget.
Onttrekking	Het tekort op het jaarbudget.
Bovengrens	
Opmerkingen	<p>Vanaf 1 januari 2012 moeten de investeringen ICT worden geactiveerd vanaf een bedrag van € 15.000. Bedragen onder € 15.000 komen rechtstreeks ten laste van de exploitatie. De toekomstige afschrijvingskosten van de geactiveerde investeringen ICT worden gedekt uit het huidige jaarbudget. Na verloop van een aantal jaren zal het jaarbudget grotendeels zijn verdwenen en omgezet in afschrijvingskosten.</p> <p>De dekking van de afschrijvingskosten wordt vanaf 2016 niet meer ten laste van het jaarbudget gebracht. Het restant van het jaarbudget (€ 47.500) blijft beschikbaar voor onvoorziene incidentele uitgaven ICT. Met ingang van dit jaar worden overschotten en tekorten hierop niet meer verrekend met de reserve; deze moeten volgens de reguliere weg (tussenrapportages) bij- of afgeraamd worden.</p> <p>Deze reserve komen te vervallen ten gunste van de algemene reserve.</p>

Reserve personeelsbeleid	
Stand per 1 januari 2017	€ 378.480
Verwachte toevoegingen	€ 7.000
Verwachte onttrekkingen	€ 47.128
Stand per 31 december 2017	€ 338.352
Doel	Deze reserve is ingesteld om financiële risico's op het gebied van het personeelsbeleid op te vangen, bijvoorbeeld als gevolg van regelingen bij vertrek van personeel, ww- en wao-verplichtingen.
Toevoeging	
Onttrekking	Overeenkomstig het doel.
Bovengrens	10% van de totale salariskosten (in 2017: € 1.012.800).
Opmerkingen	<p>In verband met privacygevoelige informatie wordt de raad via vertrouwelijke documenten geïnformeerd over onttrekkingen aan de reserve.</p> <p>Voor toekomstige verplichtingen in 2018 t/m 2020 zijn onderstaande mutaties ten laste van deze reserve begroot: € 35.346 in 2018</p> <p>De stand van deze reserve per 01-01-2021 bedraagt: € 303.006.</p>

Reserve E-dienstverlening/KCC	
Stand per 1 januari 2017	€ 118.516
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 118.516
Doel	De toenemende digitale samenleving zorgt ook voor een veranderende rol van de gemeente. Daarbij ligt de nadruk op het digitaliseren van producten en diensten en het efficiënter inrichten van de werkprocessen.
Toevoeging	
Onttrekking	De kosten die voortvloeien uit de verdere ontwikkeling van de digitale dienstverlening en het KCC.
Bovengrens	
Opmerkingen	De middelen zullen worden ingezet voor projectmanagement en hulp bij implementatie van zaakgericht werken, aanschaf pakketten, zoals Sdu productencatalogus en i-navigator.

Algemene dekkingsmiddelen

Reserve Horizontaal toezicht	
Stand per 1 januari 2017	€ 924.188
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 924.188
Doel	Deze reserve is ingesteld voor het opvangen van financiële risico's uit die zich kunnen voordoen vanuit de verschillende fiscale processen. Dit betreft BTW, Loonheffingen, Dividendbelasting en Vennootschapsbelasting. Daarnaast dient de reserve ter bestrijding van incidentele (advies)kosten m.b.t. het beperken/voorkomen van fiscale risico's en het verder optimaliseren van de fiscale processen.
Toevoeging	BTW suppleties waaruit beschikkingen zijn ontvangen van de belastingdienst (2009 t/m 2013 zijn in behandeling). De jaren 2014 en 2015 volgen.
Onttrekking	Conform het doel.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Dit is grotendeels een risicoreserve.

Reserve jaarovergang	
Stand per 1 januari 2017	€ 2.365.768
Verwachte toevoegingen	€ 0
Verwachte onttrekkingen	€ 0
Stand per 31 december 2017	€ 2.365.768
Doel	<p>De reserve Jaarovergang is ingesteld voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het overhevelen van budgetten naar een volgend jaar waarvoor een verplichting is aangegaan; - het overhevelen van meerjarige budgetten.
Toevoeging	<p>Aan deze reserve wordt toegevoegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budgetten die aan het eind van het begrotingsjaar nog niet zijn besteed maar waar al wel een verplichting voor is aangegaan.
Onttrekking	<p>Aan deze reserve wordt onttrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de budgetten voor de verplichtingen waarvoor de middelen zijn gereserveerd; - vrijval van budgetten waarvoor de verplichting niet meer bestaat. <p>Via een begrotingswijziging worden deze budgetten in het volgend begrotingsjaar geheel of gedeeltelijk weer toegevoegd aan de exploitatie.</p>
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Uiterlijk bij de eerstvolgende najaarsnota na storting van het budget in de reserve, dient de verplichting te zijn afgerond. Dit geldt niet voor meerjarige budgetten.</p> <p>Aan het begin van een boekjaar wordt geïnventariseerd welke budgetten in het betreffende boekjaar beschikbaar moeten worden gesteld. Dit wordt vervolgens middels een begrotingswijziging op de reserve in mindering gebracht (en middels een bestuursrapportage gerapporteerd aan de raad). In de Primaire begroting staan nog geen onttrekkingen aan de reserve voor het komende boekjaar opgenomen.</p>

Afschrijvingsreserve	
Stand per 1 januari 2017	€ 0
Verwachte toevoegingen	€ nnb
Verwachte onttrekkingen	€ nnb
Stand per 31 december 2017	€ nnb
Doel	Deze reserve is ingesteld voor de dekking van de afschrijvingslasten van een investering.
Toevoeging	Het bedrag dat nodig is voor de dekking van de afschrijvingslasten van een investering gedurende de looptijd van deze investering.
Onttrekking	De afschrijvingslasten, die in de exploitatie op de betreffende producten staan, worden afgedekt door jaarlijks een bedrag gelijk aan deze afschrijvingslasten uit die afschrijvingsreserves te laten vrijvallen.
Bovengrens	
Opmerkingen	<p>Met ingang van 1 januari 2017 (vernieuwing BBV) moeten investeringen met maatschappelijk nut (wegen, parken, openbare verlichting e.d.) verplicht worden geactiveerd. Dit betekent dat afschrijving moet plaatsvinden over de gebruiksduur en dat reserves niet meer direct in mindering op de investering mogen worden gebracht.</p> <p>Voorheen werd geen gebruik gemaakt van de afschrijvingsreserves. Nu de investeringen met een maatschappelijk nut niet meer in één keer volledig ten laste van de exploitatie mogen worden gebracht, wordt voorgesteld om met ingang van de begroting 2017 gebruik te maken van de mogelijkheid tot het instellen van afschrijvingsreserves.</p> <p>Niet alle lopende investeringen met maatschappelijk nut (van voor 1 januari 2017), die in één keer volledig ten laste van de begroting zijn gebracht zullen ook voor 1 januari 2017 afgerond zijn (bijv. Brede School). Dit houdt in dat een deel van de investering in 2017 of later zal plaatsvinden. Op dit moment moet de investering worden geactiveerd en moet worden afgeschreven over de gebruiksduur. Voorgesteld wordt om het al beschikbaar gestelde (incidenteel) budget toe te voegen aan de Afschrijvingsreserve en deze aan te wenden voor de dekking van de afschrijvingslasten gedurende de resterende looptijd.</p>

Algemene reserve

Algemene reserve	
Stand per 1 januari 2017	€ 7.051.394
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	
- Volgens begroting 2017	€ 2.121.757
Stand per 31 december 2017	€ 4.929.637
<i>Stand per 31 december 2017</i>	<i>€ 6.061.229 (na verwerking van de voorstellen uit deze nota)</i>
Doel	Deze reserve is ingesteld om onvoorziene uitgaven en financiële risico's en tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van taken van de organisatie. Verder worden incidentele posten uit de begroting en eventuele begrotings- en rekeningstekorten ten laste van deze reserve gebracht.
Toevoeging	
Onttrekking	Overeenkomstig het doel van de reserve.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	De ondergrens van de algemene reserve is bepaald op € 1.815.000.

Voorzieningen

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Voorziening tekorten exploitaties (gronden in exploitatie)	
Stand per 1 januari 2017	€ 1.722.925
Verwachte toevoegingen	€ 34.458
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 1.757.383
Doel	Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de negatieve eindwaardes van de gronden in exploitatie (Almersma en LTS-locatie).
Toevoeging	De toevoeging is afhankelijk van de jaarlijkse herziening van de exploitatieplannen. De rente wordt toegevoegd op basis van een berekening van de voorziening op eindwaarde.
Onttrekking	De onttrekking (het negatieve resultaat) vindt pas plaats bij het afsluiten van de grondexploitatie.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) per 1 januari 2004 is het verplicht vooruit berekende verliezen af te dekken via een in te stellen voorziening. Bijstelling van de voorziening vindt jaarlijks plaats naar aanleiding van de herziening van de diverse exploitatieplannen. In de balans van de jaarrekening wordt het bedrag van deze voorziening gesaldeerd met de boekwaarden van de verliesgevende exploitatieplannen.

Voorziening Woonrijp maken NIEGG

Stand per 1 januari 2017 € 579.065

Verwachte toevoegingen € 11.581

Verwachte onttrekkingen €

Stand per 31 december 2017 € 590.646

Doel	Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de kosten van het woonrijp maken van de exploitatieplannen De Laan Zuid en Scherphorn Zuid, die zijn opgenomen onder de Materiële Vaste Activa (MVA).
Toevoeging	
Onttrekking	Kosten van het woonrijp maken van het exploitatieplan De Laan Zuid worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.
Bovengrens	
Opmerkingen	De categorie 'niet in exploitaties genomen gronden' is in het BBV afgeschaft. Zolang gronden nog niet kwalificeren als bouwgrond in exploitaties vallen deze onder de MVA categorie 'strategische gronden'.

Programma 2 Demografie & Leefbaarheid

Programma 2 kent geen voorzieningen

Programma 3 Bestuurszaken

Programma 3 kent geen voorzieningen.

Programma 4 Economie & Maatschappij

Voorziening camping De Breede	
Stand per 1 januari 2017	€ 61.750
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€ 3.250
Stand per 31 december 2017	€ 58.500
Doel	In 2006 is grond verkocht aan de eigenaar van de camping De Breede. Tegenover deze verkoop staat een renteloze lening waarvan na 10 jaar gestart zou worden met aflossen. De financiële situatie van camping 'De Breede' geeft aanleiding om tegenover de renteloze lening een voorziening op te nemen ter dekking van het financiële risico. Het bedrag van € 65.000 is vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening.
Toevoeging	
Onttrekking	Jaarlijks wordt bekeken of de aflossing is voldaan. Afhankelijk van de situatie kan de voorziening vrijvallen t.g.v. het resultaat of gebruikt worden ter dekking van de afboeking.
Bovengrens	€ 65.000
Opmerkingen	Jaarlijks wordt de aflossing middels een factuur in mindering gebracht op de lening. Dit leidt in beginsel tot een ophoging van de debiteur. Mocht het uitblijven van een betaling aanleiding geven tot het treffen van een voorziening, dan dient dit bedrag overgeheveld te worden vanuit deze voorziening naar de voorziening dubieuze debiteuren.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Voorziening vaargeul Noordpolderzijl	
Stand per 1 januari 2017	€ 22.147
Verwachte toevoegingen	€ 64.000
Verwachte onttrekkingen	€ 64.000
Stand per 31 december 2017	€ 22.147
Doel	Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het baggeren van de vaargeul Noordpolderzijl gelijkmatig te verdelen.
Toevoeging	Ten laste van de exploitatie wordt jaarlijks een bedrag van € 64.000 aan de voorziening toegevoegd. € 32.000 komt voor rekening van het Waterschap Noorderzijlvest en € 32.000 voor rekening van de gemeente Eemsmond.
Onttrekking	Uitgaven voor het baggeren van de vaargeul worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt. Verder worden de onderzoekskosten naar de aanleg van een spoelzee onttrokken.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Uit de jaarlijkse peilingen blijkt dat ondanks het jaarlijks baggeren, de vaargeul toch iets minder diep en breed wordt. Om dit te herstellen is het noodzakelijk dat de vaargeul weer in zijn geheel moet worden gebaggerd.</p> <p>Om te komen tot een structurele oplossing voor de baggerproblematiek is een onderzoek gestart naar de aanleg van een spoelzee. De kosten van dit onderzoek worden gedekt uit het restantbedrag van de voorziening dat niet wordt gebruikt voor het jaarlijks regulier baggeren van de vaargeul.</p> <p>In afwachting van de uitkomsten van het onderzoek naar de aanleg van een spoelzee zal er geen groot onderhoud aan de vaargeul plaatsvinden. De voorziening blijft bestaan voor het regulier baggeren en voor onderzoekskosten.</p>

Voorziening uitvoering baggerplan	
Stand per 1 januari 2017	€ 57.219
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 57.219
Doel	Deze voorziening is ingesteld om de baggerkosten gelijkmatig over de jaren te verdelen.
Toevoeging	
Onttrekking	De kosten van het baggeren worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Vanuit het oude baggerplan 2005 – 2015 wachten nog een aantal werkzaamheden op uitvoering.</p> <p>Het baggeren van de gracht rondom de begraafplaats aan de Hoofdstraat West in Uithuizen, is niet uitgevoerd in afwachting van de sloop van basisschool Brunwerd. Wanneer deze school gesloopt is kunnen via deze locatie de baggerwerkzaamheden goed plaatsvinden (kosten: € 35.000).</p> <p>Verder worden er eventueel nog de kosten voor het baggeren van de wateren die worden overgedragen aan het Waterschap ten laste van de voorziening geboekt. Dit is nodig om te zorgen dat er bij de overdracht van de waterlopen van de gemeente aan het Waterschap geen waterlopen tussen zitten met achterstanden in het baggerwerk. (kosten: € 15.000).</p> <p>Ook worden er nog kosten gemaakt voor een slibonderzoek en het aanpassen van het bestek (totale kosten: € 5.000).</p> <p>Bovenstaande kosten zitten nog in het restantbedrag van de voorziening.</p> <p>Er is nog overleg met het Waterschap over wie wat gaat baggeren en tegen welke kosten. Afhankelijk van de uitkomst van dit overleg wordt gekeken hoe de voorziening baggerplan verder invulling zal krijgen aan de hand van het baggerplan 2016 – 2025.</p>

Voorziening civiele constructies	
Stand per 1 januari 2017	€ 0
Verwachte toevoegingen	€ 55.000
Verwachte onttrekkingen	€ 55.000
Stand per 31 december 2017	€ 0
Doel	De voorziening is ingesteld om fluctuaties in de kosten voor beheer en onderhoud van civiele constructies (bruggen, oeverbescherming, dammen, duikers, kademuren e.d.) op te vangen.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging van € 55.000 vanuit het product infrastructuur
Onttrekking	De kosten voor beheer en onderhoud van civiele constructies worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.
Bovengrens	
Opmerkingen	Een actueel beheerplan civiele constructies ligt ten grondslag aan deze voorziening.

Voorziening onderhoud wegen	
Stand per 1 januari 2017	€ 100.000
Verwachte toevoegingen	€ 499.000
Verwachte onttrekkingen	€ 599.000
Stand per 31 december 2017	€ 0
Doel	De voorziening is ingesteld om de kosten voor onderhoud wegen gelijkmatig te verdelen over een periode van 5 jaar. Er is een jaargemiddelde berekend over deze periode, dat wordt toegevoegd aan de voorziening.
Toevoeging	Jaarlijkse toevoeging van € 499.000 vanuit het product infrastructuur
Onttrekking	De kosten voor het onderhoud van de wegen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.
Bovengrens	
Opmerkingen	Het beleid- en beheerplan Wegen 2016 – 2020 ligt ten grondslag aan de voorziening

Voorziening spoorlijn	
Stand per 1 januari 2017	€ 1.600.000
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€ 800.000
Stand per 31 december 2017	€ 800.000
Doel	<p>In 2015 is met het tekenen van de 'Samenwerkingsovereenkomst inzake realisatie spoorlijn Roodeschool – Eemshaven voor personenvervoer' de verplichting aangegaan inzake de bijdrage van 2 miljoen ten behoeve van de realisatie van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven.</p> <p>Omdat de verplichting in 2015 is aangegaan, maar nog niet duidelijk is wanneer en in welke termijnen het bedrag wordt uitbetaald is bij de jaarrekening 2015 de voorziening spoorlijn ingesteld.</p> <p>Het bedrag van 2 miljoen is vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening om aan de toekomstige verplichting te kunnen voldoen.</p>
Toevoeging	
Onttrekking	De bijdrage (in termijnen) ten behoeve van de realisatie van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven wordt rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.
Bovengrens	€ 2.000.000
Opmerkingen	In het jaar 2018 wordt een bedrag van € 800.000 onttrokken, zodat de voorziening op 0 uitkomt en kan vervallen.

Voorziening onderhoud lba's	
Stand per 1 januari 2017	€ 71.367
Verwachte toevoegingen	€ 14.000
Verwachte onttrekkingen	€ 14.000
Stand per 31 december 2017	€ 71.367
Doel	Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de onderhoudskosten aan de lba's (Individuele behandeling afvalwater).
Toevoeging	Jaarlijks wordt een bedrag van € 14.000 toegevoegd vanuit de exploitatie.
Onttrekking	Uitgaven voor het onderhoud van de lba's worden jaarlijks rechtstreeks ten laste van deze voorziening gebracht.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	<p>Aangezien de uitgaven voor het onderhoud pas op langere termijn zichtbaar worden en de begroting in enig jaar danig kunnen verstoren, is besloten deze voorziening in te stellen en jaarlijks te voeden met een bedrag van € 14.000.</p> <p>Aan deze voorziening ligt een berekening ten grondslag die is gebaseerd op afschrijvingstermijnen en cijfers voor jaarlijks onderhoud zoals deze tot nu toe zijn gerealiseerd.</p>

Programma 6 Diensten & Ondersteuning

Voorziening rationeel gebouwenbeheer	
Stand per 1 januari 2017	€ 847.002
Verwachte toevoegingen	€ 434.882
Verwachte onttrekkingen	€ 635.056
Stand per 31 december 2017	€ 646.828
Doel	Deze voorziening is ingesteld om jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudskosten van de gebouwen te voorkomen. Aan deze voorziening ligt het meerjarenplan van het rationeel gebouwenbeheersysteem ten grondslag.
Toevoeging	Het jaargemiddelde van de uitgaven, zoals vermeld in het meerjarenplan wordt jaarlijks aan de voorziening rationeel gebouwenbeheer toegevoegd.
Onttrekking	De uitgaven voor gebouwenbeheer worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld op basis van het meerjarenplan Rationeel Gebouwen Beheer.

Voorziening pensioenverplichtingen wethouders

Stand per 1 januari 2017 € 1.819.272

Verwachte toevoegingen

Rente contante waarde € 36.385

Werkgeversdeel € 30.500

Verwachte onttrekkingen € 85.929

Stand per 31 december 2017 € 1.800.229

Doel	Deze voorziening is ingesteld om te kunnen voldoen aan de toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders. Ook hebben wethouders de mogelijkheid om hun opgebouwde pensioenrechten ineens op te vragen, bijvoorbeeld als ze veranderen van werkgever. Om deze bedragen eenmalig te kunnen betalen is deze voorziening ingesteld.
Toevoeging	De rente contante waarde wordt toegevoegd, omdat deze voorziening is gebaseerd op een eindwaarde. Verder wordt vanuit het product college B&W een structureel bedrag toegevoegd aan de voorziening. Dit betreft de werkgeversbijdrage voor de wethouderspensioenen.
Onttrekking	De pensioenbetalingen aan oud-wethouders worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.
Bovengrens	De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld op basis van een berekening van toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders. Deze berekening wordt periodiek geactualiseerd naar de werkelijke situatie. Wanneer na actualisatie blijkt dat er teveel of te weinig in de voorziening zit, wordt de voorziening verlaagd of verhoogd.
Opmerkingen	Bij pensioenoverdracht wordt het bedrag toegevoegd c.q. onttrokken aan deze voorziening.

Voorziening sparen verlof	
Stand per 1 januari 2017	€ 77.661
Verwachte toevoegingen	€
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 77.661
Doel	In verband met de mogelijkheid tot het sparen van dagen voor een vervroegde uittreding werd in het verleden het salarisbedrag van deze dagen gereserveerd in verband met vervanging in geval van vervroegde uittreding in de komende jaren.
Toevoeging	De voorziening muteert overeenkomstig de ontwikkelingen in de CAR/UWO i.v.m. indexatie salarissen.
Onttrekking	de salariskosten van werknemers die met FPU zijn gegaan en hieraan voorafgaand het gespaarde verlof opnemen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	

Algemene dekkingsmiddelen

Voorziening Attero	
Stand per 1 januari 2017	€ 28.860
Verwachte toevoegingen	€ 0
Verwachte onttrekkingen	€
Stand per 31 december 2017	€ 28.860
Doel	<p>Op 27 mei 2014 heeft de overdracht plaatsgevonden van de aandelen in het kapitaal van Attero Holding N.V. (Essent Milieu) aan Recycleco B.V. (Waterland), waaronder ook de door de gemeente Eemsmond gehouden aandelen. De gemeente Eemsmond heeft hiervoor een bedrag ontvangen, dat op het product 'nutsbedrijven' is geboekt.</p> <p>In verband met eventuele afspraken van Waterland op grond van garanties die door de gezamenlijke verkopers zijn afgegeven (Escrowbedrag), is vanuit het product Nutsbedrijven een bedrag van € 28.860 toegevoegd aan de voorziening Attero. Deze voorziening is bij de verkoop van Essent in 2009 ingesteld als een 'risicopost' waaruit de aankoper eventuele tegenvallers vergoed kan krijgen. Deze vordering (€ 28.860) wordt opgevoerd bij het actief 'Vordering Escrow Attero'.</p>
Toevoeging	N.v.t.
Onttrekking	Tegenvallers n.a.v. uiteindelijke afloop verkoop van Attero Holding N.V. aan Recycleco B.V. (Waterland).
Bovengrens	N.v.t.
Opmerkingen	In de balans van de jaarrekening wordt het bedrag van deze voorziening gesaldeerd met de overige vorderingen onder de vlottende activa.

Voorziening dubieuze debiteuren	
Stand per 1 januari 2017	€ 145.303
Verwachte toevoegingen	€ 55.000
Verwachte onttrekkingen	€ 55.000
Stand per 31 december 2017	€ 145.303
Doel	Deze voorziening is ingesteld voor de dekking van de dubieuze debiteuren. Jaarlijks wordt de stand van de dubieuze debiteuren berekend.
Toevoeging	Vanuit de exploitatie wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan de voorziening.
Onttrekking	Afboekingen van dubieuze debiteuren worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening gebracht.
Bovengrens	De hoogte wordt bepaald aan de hand van de actuele lijst van dubieuze debiteuren.
Opmerkingen	In de balans van de jaarrekening wordt het bedrag van deze voorziening gesaldeerd met de overige vorderingen onder de vlottende activa.

Voorziening dubieuze debiteuren Soza

Stand per 1 januari 2017 € 734.233

Verwachte toevoegingen €

Verwachte onttrekkingen €

Stand per 31 december 2017 € 734.233

Doel	Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de dubieuze debiteuren sociale zaken. Ieder jaar wordt op basis van de nominatieve debiteurenstaten bepaald hoe hoog de voorziening op 31 december moet zijn.
Toevoeging / Onttrekking	Jaarlijks wordt bij het opmaken van de jaarrekening de hoogte van de voorziening bepaald op basis van de oninbare vorderingen. N.a.v. de uitkomst vindt er een toevoeging c.q. onttrekking aan de voorziening plaats.
Bovengrens	
Opmerkingen	<p>Op grond van de BBV is voor de vorderingen uit hoofde van de Participatiewet (o.a. BUIG en BBZ2004) deze voorziening ingesteld.</p> <p>In de balans van de jaarrekening wordt het bedrag van deze voorziening gesaldeerd met de overige vorderingen onder de vlottende activa.</p>